

635.656:631.52

**DALA KO’K NO’XAT (PISUM ARVENSE) NAV NAMUNALAR DONINING
TARKIBIDAGI OQSIL MIQDORINI BAHOLASH**

G’aybullayev G’ulom Saydalimovich

Samarqand agroinnovatsiya va tadqiqotlar instituti, q.x.f.d. professor

Abduxalikova Barchinoy Abduxomitovna

Samarqand agroinnovatsiya va tadqiqotlar instituti, q.x.f.f.d. dotsent

Sayidova Lola Abdurayimovna

Lalmikor dehqonchilik ilmiy-tadqiqot instituti mustaqil tadqiqotchisi
sajidovalola397@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.21130633>

Annotasiya. Ushbu maqolada dala ko’k no’xat nav namunalarini olib borilgan tadqiqot natijalariga asoslanib don tarkibida oqsil va namlik miqdorini baholash hamda yuqori ko’rsatkichini namoyon qilgan namunalarni tanlab olishdan iborat.

Kalit so’zlar. Oqsil, namlik, dala ko’k no’xati, hosildorlik, mahsuldorlik, foiz, baholash, don, dukkak, nav, tadqiqot, oziqabop.

**ОЦЕНКА СОДЕРЖАНИЯ БЕЛКА И ВЛАЖНОСТИ В ЗЕРНЕ
СОРТООБРАЗЦОВ ПОЛЕВОГО ГОРОХА (PISUM ARVENSE)**

Аннотация. В данной статье на основе результатов проведенных исследований сортобразцов полевого гороха оценивается содержание белка и влажности в зерне, а также выделяются образцы, проявившие наиболее высокие показатели.

Ключевые слова. Белок, влажность, полевой кормовой горох (пелюшка), урожайность, продуктивность, процент, оценка, зерно, боб, сорт, исследование.

**EVALUATION OF PROTEIN AND MOISTURE CONTENT IN THE GRAIN OF
FIELD PEA (PISUM ARVENSE) VARIETY SAMPLES**

Abstract. Based on the results of the conducted research on field pea variety samples, this article aims to evaluate the protein and moisture content in the grain and to select the samples that demonstrated the highest indicators.

Keywords. Protein, moisture, field pea, yield, productivity, percentage, evaluation, grain, pod, variety, research, fodder.

Kirish. Respublikaning qishloq xo’jaligi sohasi oldida turgan asosiy vazifalardan biri oziqabop, hosildor yem-xashak ratsionini kengaytirish hamda yem-xashak bazasini shakllantirish hisoblanadi. Dala ko’k no’xati ana shunday muhim ekinlardan biri bo’lishi bilan ahamiyatlidir. Hozirgi kunda seleksion nuqati-nazardan yem-xashak yo’nalishidagi ko’k no’xat navlarining doni oldida qo’yiladigan talablar bir muncha kamroq. Bunday navlarning donlari har xil kattalikda bo’lishi mumkin. Urug’ning rangi, shakli, kulinar xususiyatlarini yem-xashak sifatida ahamiyati kam. Ammo oqsil va aminokislotalarni tarkibi bo’yicha navlar oldiga bir qancha yuqori talablar qo’yiladi [1,2]. Dukkakli ekinlarda xususan dala ko’k no’xat o’simligida don tarkibidagi oqsil miqdori yem-xashak sifatini

ifodalaydigan asosiy ko’rsatkichlardan bo’lib xizmat qiladi. Don tarkibidagi oqsil miqdorining yuqori bo’lishi donlarni oziqaviy qimmatini belgilaydi [3].

Tadqiqotning maqsadi va vazifalari. Tadqiqotning maqsadi dala ko’k no’xat nav namunalarini hosildorligi yuqori, sug’oriladigan yerlarda ekishga mos, oziqabop, don tarkibida oqsil miqdori yuqori hamda qimmatli xo’jalik belgilariga ega yangi navlarini yaratish hisoblanadi. Dala ko’k no’xati nav namunalarini don tarkibidagi oqsil miqdorini baholash hamda yuqori hosildor, don tarkibida oqsil miqdori yuqori, sug’oriladigan yerlarda ekishga mos, oziqabop hamda qimmatli xo’jalik belgilariga ega namunalarni tanlab olish tadqiqotning vazifasi sifatida belgilandi.

Tadqiqot o’tkazish metodikasi va uslublari. Tajribalar 2021-2023 yillarda Samarqand viloyatining Jomoy tumanida joylashgan “Farboma Selekt” ilmiy-urug’chilik fermer xo’jaligi maydoniga olib borildi. Tajribalarni joylashtirish “Dala tajribalarini o’tkazish uslublari” [4] asosida olib borildi. Dala ko’k no’xat nav namunalarining doni tarkibidagi oqsil va don tarkibidagi namlik miqdori Granulayzir qurulmasida GOST 28674-2019 bo’yicha aniqlandi. [5].

Natijalar va ularning muhokamasi. Tadqiqotlar olib borish davomida Vostok-84 navining don tarkibida oqsil miqdori 2021-2023 yillarda 17.1-18.4 % ni tashkil etdi. Namunalar dala tajribba maydonida, seleksion dala tajriba maydonida, nazorat dala tajriba maydonida ekib o’rganilgan dala ko’k no’xat namunalarining doni tarkibida oqsil miqdori aniqlab borildi. Unga ko’ra oqsilning miqdori 17.8 %-23.9 % gacha bo’lganligi aniqlandi. Eng yuqori oqsil miqdori KP-2022/88 (23.9 %), KP-2018/04 (23.6 %), K-1016/08 (23.4 %) namunalarida kuzatildi. Donning tarkibida namlik miqdori 9.9-10.3 % ni tashkil etdi. Dala ko’k no’xat namunalari orasida don tarkibida oqsil miqdori past natijalarni Koll-754 (17.3 %), Qizildon (17.1 %), KP-2020/13 (17.5 %) namunalari namoyon qildi. Donning tarkibida namlik miqdori 11.1-12.1 % ni tashkil etdi. Dala ko’k no’xatining yillar kesimidagi oqsil miqdori ob- havoga bog’liq holda o’zgarib turganligi aniqlandi.

3.16-jadval

Seleksiya jarayonida o’rganilgan xo’raki ko’k no’xat nav namunalari doni tarkibidagi oqsil miqdorini aniqlash va navning texnologik sifatiga umumiy baho berish (Jomboy 2021-2023 yillar)

№	Nav namunalarining nomi	Don tarkibidagi oqsil miqdori (%)				Don tarkibida namlik miqdori (%)			
		Namunalar tajriba maydoni 2021-yil	Seleksion tajriba maydoni 2022-yil	Nazorat tajriba maydoni 2023-yil	O’rtacha	Namunalar tajriba maydoni 2021-yil	Seleksion tajriba maydoni 2022-yil	Nazorat tajriba maydoni 2023-yil	O’rtacha
1	Vostok-84 (an)	18,4	17,2	17,9	17,8	11,3	11,7	11,2	11,4

23.06.2026

2	KP-2022/88	24,3	23,5	23,8	23,9	10,3	10,5	10,1	10,3
3	K 33/16	18,9	18,1	18,6	18,5	9,8	10	9,6	9,8
4	K 95/13	21,3	19,2	20,4	20,3	10,1	10,3	9,9	10,1
5	Koll-5	22,1	20,9	21,3	21,4	9,9	10,4	9,7	10
6	KP-2019/01	20,1	18,9	19,3	19,4	10,5	10,7	10	10,4
7	KP-2018/09	21,8	19,6	21	20,8	10,1	10,6	9,9	10,2
8	Nikola	23,6	21,5	22,7	22,6	9,8	10	9,6	9,8
9	Flora-2	21,6	20,4	21,1	21,0	10,8	11	10,6	10,8
10	P-6754	18,4	18	18,2	18,2	10,5	10,7	10	10,4
11	K 54133	19,1	18,4	19,5	19	10,5	10,7	10,1	10,4
12	Usatiy-90	22,2	20,8	21,3	21,4	9,9	10,1	9,8	9,9
13	KP 847	22,7	21,3	22,2	22,1	10,1	10,6	9,9	10,2
14	Nomsiz-4	20,7	18,9	19,7	19,8	9,9	10,1	9,7	9,9
15	KP-12127	21,1	18,7	19,2	19,7	10,8	11	10,6	10,8
16	KP-2018/04	24,1	22,8	23,8	23,6	9,9	10,1	9,7	9,9
17	K-1748	21,2	19,4	20,5	20,4	10,1	10,6	9,9	10,2
18	Nomsiz-1	22	20,3	21,1	21,1	10,5	10,7	10	10,4
19	K-11148	21,2	20,4	21	20,9	9,9	10,1	9,7	9,9
20	K-145	22,4	19,9	20	20,8	10,8	11	10,6	10,8
21	Violant a	20,2	18,8	19,3	19,4	10,5	10,7	10	10,4
22	KP-2159	21	18,7	20,3	20	11,3	11,6	11,3	11,4
23	K-1016/08	24,3	22,9	23,1	23,4	10,1	10,5	9,9	10,2
24	Bio 116/03	21,5	19,2	20,3	20,3	10,1	10,9	10,2	10,4
25	K 219/17	21,6	19,5	20,8	20,6	10,5	10,7	10	10,4
26	KK 45/08	20,8	18,6		19,7	9,9	10,1		10
27	Koll-754	17,3			17,3	11,1			11,1
28	XK 841	22,2			22,2	9,9			9,9
29	Qizildon	17,1			17,1	12,1			12,1

23.06.2026

30	Sputnik	18,5			18,5	11,3			11,3
31	KP-2020/13	17,5			17,5	11,7			11,7

Tadqiqot yillarida raqobat nav sinov dala tajriba maydonida ekib o’rganilgan nav namunalar don tarkibidagi oqsil miqdori bo’yicha andoza Vostok-84 nav nisbatan baholandi. Unga ko’ra dala ko’k no’xatining don tarkibidagi oqsil miqdori ko’rsatkichi bo’yicha XX-2222-01 (23.2 %), SL2020-44 (23.6 %), PK-2020/44 (24.1 %), KP-2014/88 (24.1 %), KP-2016-88 (23.5 %) Bio-4455-16 (23.4 %) namunalarida ko’zatildi. Don tarkibida namlik miqdori 9.9 -10.4 % gacha bo’lgani aniqlandi.

3.17-jadval

Raqobat nav sinash tajriba maydonida o’rganilgan xo’raki ko’k no’xat nav namunalari va tizmalari doni tarkibidagi oqsil miqdori va navning texnologik sifat ko’rsatkichlari (Jomboy 2021-2023 yillar).

№	Nav namunalarining nomi	Don tarkibidagi oqsil miqdori, (%)				Don tarkibida namlik miqdori, (%)			
		2021-yil	2022-yil	2023-yil	O’rtacha	2021-yil	2022-yil	2023-yil	O’rtacha
1	Vostok-84 (an)	17,9	17	17,3	17,4	12,2	12,9	12,1	12,4
2	XX-2222-01	23,6	22,8	23,2	23,2	10,1	10,6	9,9	10,2
3	XL-2018-120	17,5	17	17,2	17,2	10,5	10,7	10	10,4
4	L 2018-38	17,3	17	17,1	17,1	13,8	14,1	13,5	13,8
5	L 2018-99	17,5	17,1	17,3	17,3	12,3	12,9	12	12,4
6	XL-2022-100	18,6	17,8	18,2	18,2	12,1	12,5	11,8	12,1
7	S 2019-55	22,7	21,5	22,1	22,1	9,9	10,1	9,8	9,9
8	S 2021-44	23,5	21,2	22,3	22,3	10,1	10,6	9,9	10,2
9	SL 2018-111	20,1	18,7	19,3	19,4	10,5	10,7	10	10,4
10	KP 2014-444	19,8	19,2	19,3	19,4	10,8	11	10,6	10,8
11	Bio 2016-520	22,5	21,6	22,1	22,1	10,5	10,7	10	10,4
12	L-4444	21,9	20,9	21,2	21,3	10,1	10,6	9,9	10,2
13	Bio 5420xL170	17,7	17	17,4	17,4	10,5	10,7	10	10,4
14	SL2020-44	24,1	23,3	23,5	23,6	9,9	10,1	9,7	9,9
15	SL 2020-77	22,9	21,4	22,5	22,3	10,8	11	10,6	10,8
16	SL 2020-100	20	19,3	19,5	19,6	10,5	10,7	10	10,4
17	K 2011	23	21,6	22,5	22,4	11,3	11,6	11,3	11,4
18	K-1909	20,9	19	20,4	22,1	10,8	11	10,6	10,8
19	PK-2020/44	24,6	23,5	24,1	24,1	10,1	10,9	10,2	10,4
20	K-1904	23,1	21,4	22,8	22,4	10,5	10,7	10	10,4
21	KP-2014/88	24,6	23,5	24,1	24,1	9,9	10,1	9,6	9,9
22	KP-2015-99	17,3	17	17,1	17,1	10,1	10,5	10	10,2
23	KP-2016-88	23,8	23,3	23,5	23,5	9,9	10,1	9,7	9,9
24	Bio-4455-16	23,9	23	23,3	23,4	10,1	10,5	10	10,2

25	K-4754	22,9	22	22,1	22,3	11,3	11,6	11,3	11,4
----	--------	------	----	------	------	------	------	------	------

Dala ko’k no’xat nav namunalarining doni tarkibida oqsil miqdori ko’rsatkichi past natijalar XL-2018-120 (17.4 %), L 2018-38 (17.1 %), L 2018-99 (17.3 %), Bio 5420xL170 (17.4 %) va KP-2015-99 (17.1 %) namunalarda kuzatildi. Don tarkibida namlik miqdori ushbu namunalarda 10.2 -13.8 % ekanligi aniqlandi. (17-jadvalga qarang).

Xulosa. Dala ko’k no’xatining doni tarkibida oqsil miqdori yuqori bo’lgan KP-2022/88 (23.9 %), KP-2018/04 (23.6 %), K-1016/08 (23.4 %), XX-2222-01 (23.2 %), SL2020-44 (23.6 %), PK-2020/44 (24.1 %), KP-2014/88 (24.1 %), KP-2016-88 (23.5 %) Bio-4455-16 (23.4 %) don sifati va oqsil miqdori yuqori bo’lgan namuna sifatida tanlab olindi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI:

1. D.T.Abdukarimov. Xususiy seleksiya. Toshkent-2007
2. D.T.Abdukarimov va boshqalar “Qishloq xo’jalik ekinlari seleksiyasi va urug’chiligi” Samarqand-2024.
3. M.I.Xazratqulov “Zarfshon vohasi sug’oriladigan yerlarida xo’raki ko’k no’xatning hosildor, don sifati yuqori boshlang’ich manbalarini yaratish” Nukus-2025. Diss.
4. “Dala tajribalarini o’tkazish uslublari” Toshkent-2014. GOST 28674-2019